

รายงานผลการถอดบทเรียน
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
ประจำปี ๒๕๖๓
จังหวัดนราธิวาส

จัดทำโดย
กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส
กรมส่งเสริมการเกษตร

คำนำ

สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส ได้จัดทำรายงานการถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (ศพก.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และเกษตรกรต้นแบบและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันถอดบทเรียน เพื่อให้ได้รูปแบบและแนวทางการทำการเกษตรแบบปลอดภัย เพื่อพัฒนาและถ่ายทอดและขยายผลไปสู่เครือข่ายต่างๆ

รายงานการถอดบทเรียนของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ฉบับนี้ ได้รวบรวมเนื้อหาของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งศูนย์ฯ ไปจนถึงการปฏิบัติจนประสบความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอระแงะ ในปัจจุบัน สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาสขอขอบคุณเกษตรกรต้นแบบ คณะกรรมการฯ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรจังหวัดและเกษตรอำเภอ ที่ได้ร่วมกันถอดบทเรียน มา ณ โอกาสนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องไปศึกษาต่อไป

สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส

สิงหาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

	หน้า
๑. ประวัติความเป็นมา	๑
๒. แรงจูงใจในการดำเนินการทำเกษตรปลอดภัย	๔
๓. วิธีการดำเนินงาน (กระบวนการ/ขั้นตอนการทำเกษตรปลอดภัยของเกษตรกรต้นแบบ)	๕
๔. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ	๕
๕. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข	๖
๖. ประโยชน์ที่ได้รับ	๖
๗. การขยายผลสู่เกษตรกรอื่น	๗
ภาคผนวก	

รายงานการถอดบทเรียน
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี ๒๕๖๓
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอระแงะ (ศพก.หลัก)
อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส

*****

๑. ประวัติความเป็นมา

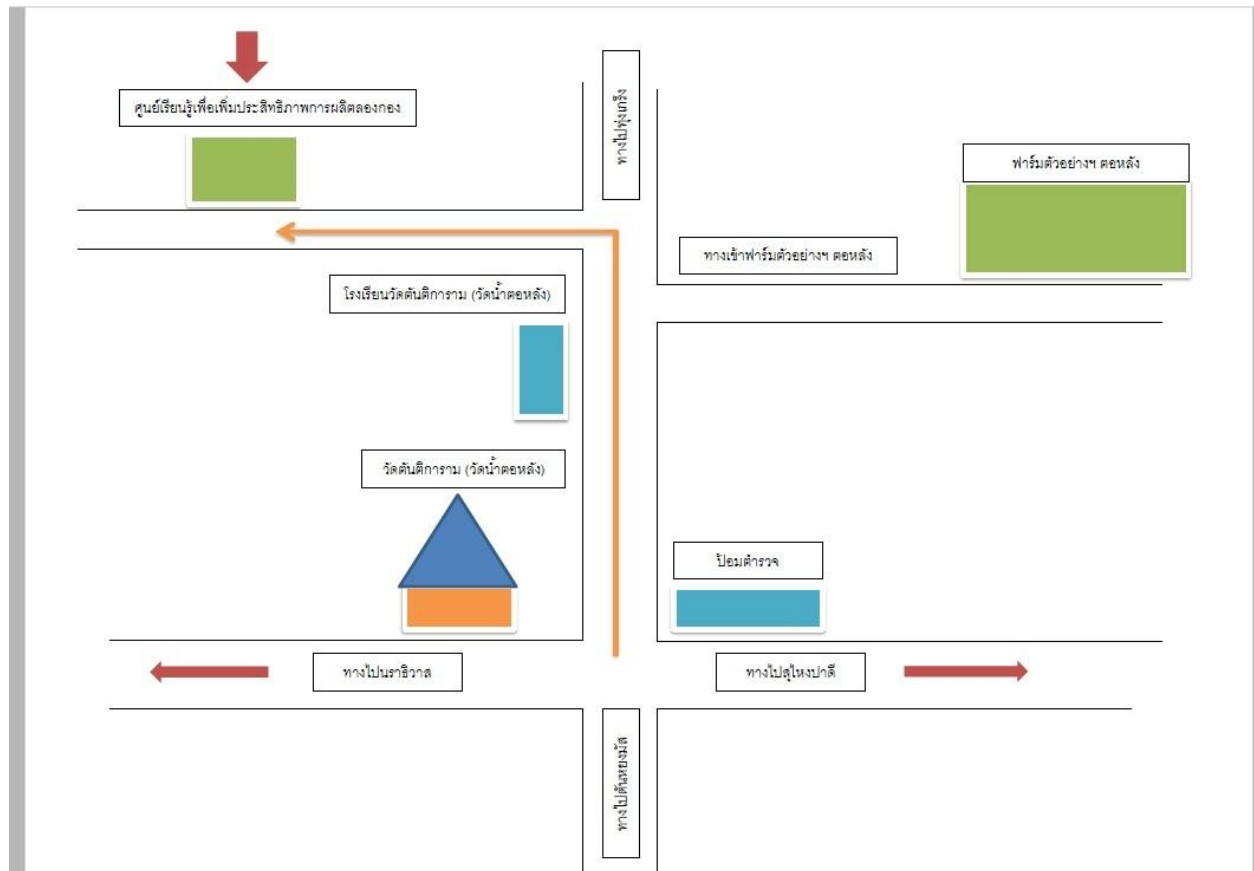
๑.๑ เกษตรกรต้นแบบ

นายผิน วงษ์น้อย อายุ ๖๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๒๑/๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลตันหยงลิมอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส เป็นประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส สินค้าคือ “ลองกอง” และเป็นเกษตรกรเจ้าของแปลงเรียนรู้ (ศพก.หลัก) แปลงเรียนรู้มีพื้นที่ จำนวน ๑๐ ไร่ จากเดิมนายผิน วงษ์น้อย หรือ “ลุงผิน” ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ โดยปลูกผสมผสานไม้ผล ไม้ยืนต้นหลายชนิดรวมกัน ลองกอง ทุเรียน มังคุด เงาะ และมะพร้าว ที่ยังไม่มี การจัดการแปลงที่ดี เป็นการทำการเกษตรโดยอาศัยธรรมชาติ ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก นอกจากนี้ ยังมีการ เลี้ยงไก่ โค กระบือ เป็ด หมูพันธุ์พื้นเมือง และทำการประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติ (ขุดบ่อล่อปลา) เนื่องจาก สมัยก่อนแหล่งน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ สำหรับบริโภคในครัวเรือน ต่อมาในรุ่นของลุงผิน เมื่อ ๓๐ - ๔๐ ปีที่ผ่านมา “ลองกอง” เป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนราธิวาส มีราคาสูง จึงได้ปลูกลองกอง มะพร้าว ทุเรียน แบบ ผสมผสานที่เป็นแถวเป็นแนว แต่ลุงผินก็ยังไม่มีการจัดการแปลงที่ดีตามหลักวิชาการ ใช้ปุ๋ยเคมีในแปลง ยังไม่มีการ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในแปลง ยังไม่มีการขุดบ่อเพื่อกักเก็บน้ำสำหรับใช้ในการเกษตรและเพื่อใช้เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์แบบปล่อยทุ่ง และยังไม่มีการจดบันทึกรายรับรายจ่าย หรือจัดทำบัญชีครัวเรือน

ในปัจจุบัน ลุงผินได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตการเกษตร และหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวง ร.๙ จากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน จึงได้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ และ ประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตร ทั้งด้านการผลิตพืชปลอดภัยที่ได้ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในสวนของตนเอง จนได้รับการ คัดเลือกให้เป็นแปลงเรียนรู้ “ลองกอง” เป็นเกษตรกรต้นแบบ และเป็นประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตรอำเภอระแงะ (ศพก.หลัก) ตลอดจนได้เป็นเกษตรกรดีเด่น ในสาขาต่างๆ หลากหลายรางวัล

ทั้งนี้ จึงได้ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ใช้ และนวัตกรรมที่มีในแปลงเรียนรู้ ศพก. ลองกอง ให้แก่เกษตรกร นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด ทำให้ผู้ที่ได้เข้ามาเรียนรู้ใน ศพก.หลัก “ลองกอง” มีความรู้และมีทักษะด้านการผลิตลองกองที่มีปริมาณ คุณภาพได้มาตรฐาน การลดต้นทุนการผลิต เช่น การจัดการระบบน้ำภายในแปลงด้วยระบบการส่งน้ำแรงดันสูง รวมถึงลดการใช้แรงงานคน ประหยัดเวลา การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทดแทนปุ๋ยเคมี ด้านการเพิ่มรายได้-ลดรายจ่าย จากปลูกสละอินโต ปลูกกล้วยแซมในสวนลองกอง จากการเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมือง และไก่ไข่ การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงปลาในพืชในบ่อดิน เลี้ยงปลาตุ๊กในบ่อซีเมนต์ สำหรับด้านการบริหารจัดการ ได้ถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน จัดบันทึกรายรับ – รายจ่ายเพื่อให้รู้ถึงรายรับ, รายจ่าย, ต้นทุน, กำไร ซึ่งจะสามารถใช้วางแผนการผลิต การตลาดต่อไป และการบริหารจัดการตลาด จากการขายในพื้นที่ ขายพ่อค้า ลูกฉินได้เพิ่มช่องทางการตลาด โดยขายให้แปลงใหญ่ และการทำตลาดออนไลน์

แผนที่ตั้งศูนย์ฯ

๑.๒ ศพก. (ที่มาของกลุ่ม/การรวมกลุ่มกรรมการ/การบริหารจัดการภายใน ศพก.)

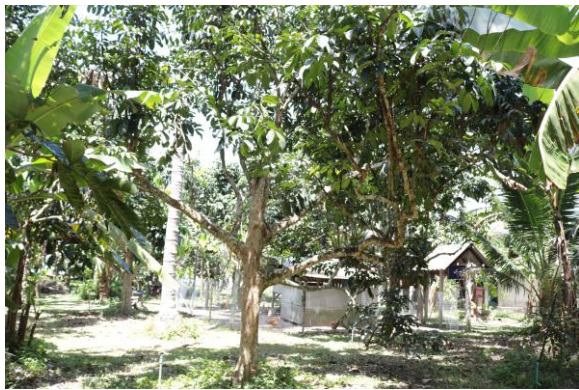
ที่มา

ในปี ๒๕๕๗ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีนโยบายที่ต้องการให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในระดับชุมชน ที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเกษตร ดูแลเกษตรกร และช่วยแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรต่างๆ ในพื้นที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบาย ให้กรมส่งเสริมการเกษตรในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ครอบครัวยุทธศาสตร์ องค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของ ศพก. ๘๘๒ ศูนย์ และศูนย์เครือข่าย ให้มีความพร้อมในการให้บริการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่เกษตรกร รวมทั้ง การให้บริการทางการเกษตรด้านต่างๆ รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน โดยมีเกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และเป็นกลไกในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ปัญหา และพัฒนาการเกษตรในพื้นที่

การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอระแงะเริ่มต้นจากที่เดิมเกษตรกรทำลองกองคุณภาพอยู่แล้ว มีการทำเกษตรแบบผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การผลิตปุ๋ยใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิต การคมนาคมสะดวก ห่างจากที่ว่าการอำเภอระแงะไม่มาก และมีเกษตรกรต้นแบบที่สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ได้ มีความพร้อมของพื้นที่ (พื้นที่แปลงเรียนรู้ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน) และเกษตรกรผลิตลองกองซึ่งเป็นสินค้าหลักของจังหวัด

ภาพกิจกรรมภายในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

การคัดเลือกคณะกรรมการ

๑. คัดเลือกตัวแทนเกษตรกรจากทุกตำบล (อกม./เกษตรกรต้นแบบ/ผู้นำชุมชน/ประธาน ศพก./ศพก. เครือข่าย)

๒. ยึดตามกรอบแนวทางของกรมส่งเสริมการเกษตร

๓. มีการประชุมในการพิจารณาคัดเลือกคณะกรรมการ

๒. แรงจูงใจในการดำเนินการทำเกษตรปลอดภัย

เนื่องจากในปัจจุบัน พฤติกรรมและความนิยมของผู้บริโภคเปลี่ยนไป ผู้บริโภคเริ่มให้ความสำคัญกับสุขภาพมากขึ้น การเลือกอาหารที่มาจากแหล่งผลิตที่เชื่อถือได้จะทำให้ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของอาหาร นอกจากนี้ราคาและความต้องการของตลาดยังเป็นอีกแรงจูงใจให้เกษตรกรมาทำเกษตรปลอดภัย ซึ่งการทำเกษตรปลอดภัยยังเป็นการลดต้นทุนการผลิต มิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายระบบนิเวศ ปลอดภัยทั้งต่อเกษตรกรและผู้บริโภค

๓. วิธีการดำเนินงาน (กระบวนการ/ขั้นตอนการทำเกษตรปลอดภัยของเกษตรกรต้นแบบ)

๑. ศึกษาหาความรู้ (กระบวนการทำเกษตรปลอดภัยตามหลักวิชาการ)

- การใช้น้ำสะอาด มีคุณภาพ ไม่ปนเปื้อน
- ไม่ใช้สารเคมี หรือสิ่งที่เป็นอันตราย ไม่มีสารตกค้างในดิน โดยการใช้สารชีวภัณฑ์ทดแทน และ

การกำจัดวัชพืชโดยการตัดหญ้า

- การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ทดแทนปุ๋ยเคมีให้มากขึ้น เพื่อการบำรุงดิน
- บริหารจัดการกระบวนการผลิต จนถึงการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี และปลอดภัย
- เก็บเกี่ยวผลผลิตที่มีอายุเหมาะสม ไม่อ่อน หรือสุกเกินไป
- มีความรู้ ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพลักษณะส่วนบุคคล

๒. วางแผนการตลาดไปสู่การผลิต โดยการศึกษาความต้องการของผู้บริโภค และจากการจดบันทึก

รายรับ รายจ่าย

๔. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

การทำเกษตรปลอดภัย ให้สำเร็จนั้นมีปัจจัยหลายอย่าง โดยสิ่งแรกต้องเริ่มต้นจากตัวเกษตรกรก่อนที่ จะต้องปรับแนวคิดของตนเอง เกษตรกรต้องมีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและปัญหาของตนเอง จากการถอดบทเรียน สามารถสรุปได้ ดังนี้

๑. ความมุ่งมั่นชัดเจนในเป้าหมาย มีความตั้งใจ ความทุ่มเทก็ ความเพียรพยายาม

๒. มีความพร้อม ๕ M

๓. ความพร้อมในการเรียนรู้ ในการพัฒนาตัวเอง และตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา

๔. แนวคิดสร้างสรรค์ การคิดบวก และแสวงหาช่องทางและโอกาสใหม่ๆ

๕. การตัดสินใจและการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผล

๖. ความมั่นใจในตัวเอง ความมั่นคงทางอารมณ์ ความเชื่อมั่นในข้อมูลและองค์ความรู้ในการทำงาน

ของตนเอง และผู้ร่วมงาน

๗. ทักษะการบริหารจัดการเวลาทั้งการทำงาน การเงิน และชีวิตส่วนตัวที่ดีมีวินัย

๘. การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนของคณะกรรมการ ศพก. เครือข่ายเกษตรกร ภาครัฐ และ

ภาคเอกชน

๙. การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการประสบ

ความสำเร็จ

๑๐. ทักษะการสื่อสารชัดเจน เป็นมิตร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และคิดบวก

๕. ปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการแก้ไข
๑. ปัจจัยในการผลิตในพื้นที่หาได้ค่อนข้างยาก ต้องซื้อมาจากต่างพื้นที่/ต่างจังหวัด	- เกษตรกรรวมกลุ่มซื้อปัจจัยการผลิต เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง
๒. ปลาน้ำจืดไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค จำหน่ายยาก	- มีการพัฒนาแปรรูปปลาน้ำจืด เช่น ปลาแดดเดียว ปลาตุ๋น ปลาต้ม - ใช้ตลาดนำการผลิต
๓. แรงงานด้านการเกษตรมีน้อย เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ไม่สามารถตัดแต่งกิ่งที่อยู่สูงได้	- เกษตรกรใช้เทคนิคการทำสาว ทำลองกองต้นเตี้ย เพื่อให้สามารถตัดแต่งกิ่งได้สะดวกยิ่งขึ้น - นำเทคโนโลยี/เครื่องจักร มาใช้แทนแรงงานคน

๖. ประโยชน์ที่ได้รับ

ต่อตัวเกษตรกร

๑. เกษตรกรมีการวางแผนการผลิต ทำให้เกษตรกรมีรายได้ต่อเนื่อง ตลอดปี
๒. ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐานตามความต้องการของผู้บริโภค
๓. การจัดการแปลงที่เป็นระบบ ทำให้สะดวกในการบริหารจัดการแปลง
๔. มีอาหารที่ปลอดภัยไว้จำหน่ายและบริโภคในครัวเรือน
๕. เกษตรกรมีสุขภาพที่ดี เนื่องจากลดการใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย

ต่อชุมชน

๑. ชุมชนข้างเคียง ได้เรียนรู้การผลิตอาหารปลอดภัยจากเกษตรกรต้นแบบ
๒. มีแปลงเรียนรู้อาหารปลอดภัยในชุมชน
๓. เกิดความมั่นคงทางด้านอาหารในชุมชน
๔. รักษาสภาพแวดล้อม และเกิดระบบการผลิตสินค้าเกษตรแบบยั่งยืน

๗. การขยายผลสู่เกษตรกรอื่น

เกษตรกรต้นแบบ มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง พัฒนาแปลงเรียนรู้ ให้ได้สินค้าที่ปลอดภัยมีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่ผู้บริโภค/ตลาดต้องการ และการบริหารจัดการแปลง การผลิต การเพิ่มมูลค่าผลผลิต และการตลาด ที่สามารถบริหารจัดการด้วยตนเอง และเชื่อมโยงเครือข่ายได้ จึงได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ขยายสู่สมาชิก ศพก. ศพก.เครือข่าย สมาชิกแปลงใหญ่ลองกอง เกษตรกรในชุมชน นักเรียนนักศึกษา และผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงานใน ศพก. ในปี ๒๕๖๒ ประมาณ ๕,๕๐๐ ราย ดังนี้

การพัฒนาปริมาณ คุณภาพ และได้มาตรฐาน โดยการตัดแต่งลองกองต้นเดี่ยว การตัดแต่งกิ่ง ตัดแต่งช่อดอก การตัดแต่งผลลองกอง การบำรุงดิน การจัดการระบบน้ำในแปลง และผลิตตามกระบวนการผลิตอาหารที่ดีและปลอดภัย GAP

การลดต้นทุน การการทำปุ๋ยหมักใช้เองเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี การทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ภายในสวนของตนเอง การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่โดยการให้พืชผักเป็นอาหารเสริมและผลิตอาหารสัตว์คุณภาพเอง เกษตรกรที่ไม่ได้ปลูกลองกอง ก็สามารถนำความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้

การบริหารจัดการ ด้านการเพิ่มรายได้จากการขายมะพร้าว สละอินโด กล้วย ไข่ไก่ ไก่ปลดระวาง ขายปลาตุ๊ก ขายปลากินพืช และด้านการเพิ่มมูลค่าผลผลิต โดยการแปรรูปปลาตุ๊กเป็นปลาตุ๊กแดดเดียว แปรรูปปลานิลเป็นปลาต้ม และหมากตากแห้ง ฯลฯ ตลอดจนการบริหารจัดการด้านการตลาดที่ดี โดยการศึกษาตลาด แล้ววางแผนการผลิตให้ตรงตามตลาดต้องการ รวมถึงการทำตลาดออนไลน์ ที่สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าขึ้นมาได้

*****

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรมการถอดบทเรียน

แบบคัดเลือกจุดดูงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เด่นระดับจังหวัด

ปีงบประมาณ ๒๕๖๓

ลำดับ ที่	จังหวัด	ศพก. อำเภอ	ศพก.หลัก/ศูนย์เครือข่าย (ระบุประเภทและชื่อศูนย์)	ประเด็นเด่นของศูนย์
๑	นราธิวาส	ระแงะ	ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอระแงะ (ลองกอง)	<p>นายผิน วงษ์น้อย เดิมเกษตรกรมีอาชีพทำสวนยาง และทำสวนผลไม้โดยปลูกลองกองในพื้นที่รอบบริเวณบ้าน จำนวน ๑๐ ไร่ โดยปลูกผสมผสานไม้ผลไว้หลายชนิด ซึ่งมีทั้งสละ มะพร้าวทุเรียน และมะนาว ปลูกแซมกันไป ด้วยนิสัยที่มีความสนใจและรักในอาชีพการเกษตรอยู่แล้ว ส่งผลให้นายผิน วงษ์น้อย พัฒนาต่อยอดความรู้ด้านการเกษตรจากการเข้าร่วมฝึกอบรมกับสำนักงานเกษตรอำเภอระแงะ อย่างต่อเนื่อง และความเป็นเกษตรกรหัวก้าวหน้า ที่มีความขยันขันแข็ง สำนักงานเกษตรอำเภอระแงะจึงได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพการผลิตลองกอง เนื่องจากทำเลที่ตั้งสวน อยู่ในบริเวณบ้านสะดวกต่อการดูแล</p> <p>เทคโนโลยีเด่นของศูนย์</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การตัดแต่งทรงพุ่ม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ๒. การดูแลจัดการ การผลิตลองกองคุณภาพ ๓. การลดต้นทุนการผลิตลองกองคุณภาพ ๔. การปลูกพืชเสริมเพิ่มรายได้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในสวนลองกอง